

Багато очікуваного та несподіваного приховує поверхня роману Нади Гашич. Якщо ви зазирнете у його води, у вас запаморочиться у голові від глибочіні, яку він приховує. Але будьте обережні – водна поверхня віддзеркалює також обличчя того, хто на неї дивиться... Цей роман має багато облич, і одне з них – ваше.

Алла Татаренко
літературний критик

Видавництво "Книги – XXI"

НАДА ГАШИЧ

ВОДА ПАВУТИНА

НАДА ГАШИЧ

ВОДА
ПАВУТИНА

НАДА ГАШИЧ

ВОДА, ПАВУТИНА

Роман

З хорватської переклала *Наталія Хороз*

Чернівці
Книги – XXI
2015

ББК 84(4XOP)6-8Ғашич-44
Г 519

Ғашич, Нада

Вода, павутина. Роман / Нада Ғашич ; переклад з хорватської Наталі Хороз. – Чернівці: Книги – XXI, 2015. – 392 с.

ISBN 978-617-614-113-6

Роман сучасної хорватської письменниці Нади Ғашич «Вода, павутина» розпочинається драматичною подією – великою повинню, яка наприкінці жовтня 1964 року охопила та сплюндрувала кілька загребських кварталів, серед яких і Трешневку. Саме в цей час читач знайомиться з однією родиною, щоб уже в наступному розділі перенестися із членами цієї родини у 2009 рік, у той же квартал Трешневку, та стежити за її життєвими перипетіями у сьогоденні. Авторка фокусується на житті трьох сестер та одного загребського кварталу, в якому скоєно злочин. Але письменниця не обмежується суто детективним жанром, тут присутні також елементи родинної драми, казки та навіть жіночої популярної прози. Весілля, убивства, складні сестринські стосунки, заплутані шлюбні відносини, поліційні розслідування, розмови випадкових перехожих – все це елементи нетривіальної захопливої оповіді, продуманої до найдрібніших деталей, виписаної різними мовними стилями, що надають автентичності романові, який інтригуватиме читача від першої до останньої сторінки.

ББК 84(4XOP)6-8Ғашич-44

Видання здійснене за підтримки
Міністерства культури Республіки Хорватія, м. Загреб

Усі права застережено. Відтворювати будь-яку частину цього видання у будь-якій формі та в будь-який спосіб, у тому числі електронно, без письмової згоди правовласників заборонено.

Перекладено за виданням: Nada Gašić Voda, paučina. ALGORITAM d.o.o., Zagreb, 2010.

Copyright © Nada Gašić, Zagreb, 2010

© Книги – XXI, 2015, *видання українською мовою*

© Наталя Хороз, 2015, *переклад*

© Анна Стьопіна, 2015, *обкладинка*

© Роман Сабадаш, 2015, *макет*

САВА (словенське джерело)

Сава (латинська назва Savus) – ріка у південно-західній Європі довжиною 940 км. У Словенії ріка Сава має два витoki:

Сава Долинська бере свій початок як Надіжа в Тамарі, потім ховається під землю, знову виринає на поверхню в Зеленцях біля Ратеч і тече на південний захід;

Сава Бохинька утворюється у місці злиття Мостниці і Єзерниці, яка бере початок у Бохинському озері. Сава Бохинька тече на північний захід.

<http://sl.wikipedia.org/wiki/Sava>

САВА (хорватське джерело)

Сава – одна із трьох найдовших рік у Хорватії (довжиною 940 км), дві інші – Дунай і Драва. Площа басейну Сави – 95 720 км.

Сава утворюється злиттям Сави Долинської (яка бере початок у долині між Триглавом і словенсько-австрійським кордоном біля Кранської гори) і Сави Бохиньки (має витoki у Бохинському озері біля місцевості Рибичів Лаз) поблизу Ланцова у Словенії і впадає в Дунай у Белграді.

<http://hr.wikipedia.org/wiki/Sava>

САВА (боснійське джерело)

Сава – ріка у північній Боснії й Герцеговині, найбільша ріка у нашій країні. Утворюється злиттям рік Сави Долинської та Сави Бохиньки поблизу Ланцова у Словенії. Зі Словенії тече у Хорватію, проходить через Загреб і Сісак, а після того творить кордон між Боснією й Герцеговиною та Хорватією, далі протікає невеличким відрізком території Боснії й Герцеговини, а тоді одна її частина розділяє Боснію й Герцеговину та Сербію і врешті втікає у Сербію, й у Белграді впадає в Дунай.

У давні часи наша ріка Сава мала назву Savus, від грецького слова Savios, а сьогодні називається просто Сава.

<http://bs.wikipedia.org/wiki/Sava>

САВА ріка (сербське джерело)

Сава – ріка в південно-східній Європі завдовжки 940 км. Утворена злиттям рік Сава Долинська (бере початок на Кранській горі і спускається Караванками й Юлійськими Альпами на південний схід) і Сава Бохинька (витоки має на південь від Триглава) біля Радовлиці і тече на південний схід поблизу Краня, а через 300 км – через Загреб, столицю Хорватії. Велика її частина слугує кордоном між Хорватією та Боснією й Герцеговиною. У Дунай втікає у Белграді, столиці Сербії. Із Сіска до Белграда Савою ходять річкові судна.

<http://bs.wikipedia.org/wiki/Sava>

Вода як пролог

Почалися розмови про те, що зі Словенії рухається велика маса води; більш обережні люди уважніше прислухалися до старших, які попереджали про те, що *«Сава вже колись безмалъ знесла пів-Загреба»*, були й такі, що ходили до берега і поверталися, стурбовані картиною того, як колоди миттєво зникали під мостом у загрозливій воді, але оскільки тих, хто стежить за поведінкою ріки, ніхто не сприймає серйозно, все звелось до того, що мешканці південних районів міста чотири тижні місили болото на незаасфальтованих вулицях, а ті у центрі нервово розкривали парасолі і переживали за свої дощовики.

На початку шістдесятих новини здебільшого заспокоювали людей у час, коли їх треба було спонукати до готовності, а тривожили, коли би мало бути байдуже, тому було відомо все про Лумумбу і долю дітей із Конго, проливалися сльози за Кеннеді, сумний кінець нещасної Лайки тривожив сни загребців, але аж до вечірніх годин 25 жовтня 1964 року по радіо не було чути ані слова про те, що велика вода справді підходить до Загреба. Однак і тоді, коли нарешті оголосили, що *«існує можливість проникання підземних вод у підвали окраїнних частин міста»*, людей більше стурбувало те, що через періодичне зникання електроенергії було більш ніж зрозуміло, що у громадських приміщеннях і поодиноких приватних оселях, в яких вже були телевізори, не зможуть переглянути чергової серії серіалу «Бонанца».

Тієї ночі Трешневка не потонула в мороці просто тому, що від самих початків виникнення цього району вона ніколи й не виринала з мороку. Погашені вуличні ліхтарі і мерехтливі

світла досі, на щастя, не викинутих гасових ламп лише посилювали відчуття вологого холоду, тому мешканці коцями і ковдрами вкривалися до зубів.

До півночі не було чути жодних кроків. Болото поглинало і звук, і відбиток.

О другій годині ночі прив'язані пси вже люто смикали ланцюги, а неприв'язані скакали на паркани, хтось вийшов на дощ і зойкнув у ніч, хтось постукав у сусідові двері, хтось гукнув: «*Мамо рідна*», хтось прокляв і Трешневку, і темряву. З магістралі в напрямку Любляни сине міліційне світло розірвало морок, і почувся нечіткий голос із мегафона. Якби голос звучав розбірливіше, люди би дізналися, що «*мешканців із обережності просять покинути підвальні приміщення і приміщення на першому поверсі*»; а так вони тільки розгублено фіксували віддалену сирену, яка сповіщала про тривогу, і лише дехто зі старших людей на мить задумався над тим, що людина з дивовижною і нічим не виправданою швидкістю забуває про призначення і мету того неприродного звуку.

Не було чути лише церковних дзвонів, які з давніх-давен, відколи Загреб стоїть, дзвонили на сполох під час кожної повені. Чиясь рука, можливо, й потяглася, щоб сіпнути за мотузок, але спинилася, налякана строгими приписами про биття церковних дзвонів, або сама собі не повірила, що велика повідь зачепить місто Загреб і загрожуватиме життю мешканців і маєткам всієї пастви.

Анна Фірман підвелася в ліжку і, спустивши ноги, насліпо спробувала намацати капці. Навіть якби було світло, вона не могла би побачити своїх стіп через живіт. Зрештою, вже понад місяць вона цього й не намагалася зробити. Чоловік не прокидався, і дружина його напівоберненого потрясла, схопивши за плече. Він скочив.

- Зачалося?

- Га? Не. Шось на вулиці діється. Піди подивися, що там таке.

Здравко Фірман натягнув штани на піджаму і в передпокої накинув на плечі плаща. Не обернувся на жінчину:

- Парасоля!

Анна чула, як чоловік обмінюється короткими пришвидшеними фразами зі сусідами, чула й лайливе слово, яке не було адресоване нікому, і оклик, хоча й безіменний, який стосувався лише її.

- Вставай, вставай!

Вона не відразу відреагувала зовнішнім тілом, але за інтонацією його голосу тим іншим, внутрішнім, достеменно встановила масштаби небезпеки.

А Катарина, те її внутрішнє тіло, зачаїлася всередині.

Чоловік із дверей кричав на дружину:

- Анна, вбирайся, тре йти! Сава прорвала насип! Йде на нас! Борше...

Дружина опустила руки і сидячки почала завертати нічну сорочку, щоб легше було її протягнути через голову.

- Анна, натягай все, що можеш, на льолю, нема часу! Я потримаю лямпку, жеби ті було ліпше видно.

Засліплена снопом світла з ліхтаря, вона опустила голову, притримуючи руками краї нічної сорочки. Її ноги ледь сягали підлоги, її живіт впирався в коліна, а голова, яка наче й не мала шиї, лежала на тому животі, так що її чоловікові здалося, наче він дорікнув сором'язливій і дуже вгодованій дитині. Його охопило невідоме співчуття, він підійшов до неї і погладив по голові. Опустив ліхтарика.

- Не бійся. Тільки плащ...

- Я не боюсь.

Вона підвела голову.

- Посвіти мою торбу до пологового, вона біля накаслика.

Анна встала доволі впевнено і лівою рукою схопила сумку. На мить її стривожили нервові блукання снопу світла від ліхтарика і, мружачи очі, вона пройшлася поглядом по приміщенню. Все, абсолютно все в цій кімнаті було незамінним у побуті родини, особливо дитини, яка будь-якої миті могла з'явитися на світ, тому нічого, взагалі нічого не повинно було намокнути, і Анна Фірман, відчуваючи, що їй абсолютно байдуже, чому вона надасть перевагу при порятунку речей, взяла із тумбочки склянку фігурку гармоніста, з якою й покинула цей дім.

Чоловік уже стояв на порозі, хтось кричав до нього: «Зліва, Здраво, до холери, зліва мені посвіти», і сніп світла від

ліхтарика істеричними ривками покинув передпокій. Змішувалися розлючені голоси, було чути гукання: «Віілім, Віілім», дитячий плач, який викликав не співчуття, а вносив паніку, жіночий голос, який звертався до милого Бога, щоб той нарешті допоміг, і лайку чоловіка, який кулаками товк у двері будинку, гукаючи глухуватих і злих Згорелців, до яких цілих десять років ніхто із сусідів ані словом не озвався. Власне через вигукування цього прізвища Анна врешті почала панікувати, але не настільки, щоб випустити скляну фігурку. Вона переклала її у ліву руку, якою тримала сумку, правою потяглася до вішалки і в пітьмі намацала одяг, який на ній висів; тремтяча рука вже не мала часу перевіряти, що вхопила. Вона не наважилася поставити сумку на підлогу, а накинула те, що першим намацала, на одне плече, не дотягнувшись до другого. Обережно знову переклала скляну фігурку в праву руку.

До порога їй треба було зробити буквально один крок. Витягнувши вперед руку, вона торкнулася чоловіка. Підійшла до нього і опустила ліве плече, щоб він накинув на нього плаща. Наче боячись її ще більше налякати, не обійняв її, лише міцно схопився за м'який лацкан її плаща.

- Я про все домовився. Підеш з Ожболтами, я тільки повикидаю деякі манелі на стрих і прийду за вами.

- А я куди йду?

- Спочатку в сухе місце, а потім тебе відвезуть на Петрову, в пологовий, там ти будеш в безпеченстві. Я прийду по тебе.

- Тільки недовго.

Не крикнула, не прошепотіла: «Я без тебе не піду», правду кажучи, й не обернулася. Вона була абсолютно переконана, що він її не підведе.

Чоловік сказав до Ожболта:

- Слабек, дай спокій Згорелцям, я потім сокирою двері виб'ю, прийми Анну.

Дружина обережно вийшла з будинку і вступила у плитку воду. Якби вона могла бачити свою взуту в капець ступню, зауважила би воду в русі, яка, наче живе створіння, оточує, обнюхує ногу, і почала б ту воду змивати, доки вона її не зжерла.

Спустилася сходиною, тією єдиною трешневською приступкою, яка насправді була встановлена не для того, щоб до-

помогти увійти чи вийти з хатини, а служила знаком того, що ти, піднявши ногу, покинув зовнішній світ і увійшов під покровительство дому, або знаком того, що ти, спустившись на ту одну сходинку, віддався на ласку і неласку вулиці. Сходинка їй видалася вищою, ніж пам'ятала нога, ширшою, ніж насправді була, тому Анна Фірман повірила, що та приступка її не підведе. Затримає воду.

Не знаючи, що має на собі, вийшла зі свого дому не у плащі, а в робочому халаті, накинутому поверх нічної сорочки, зі скляною фігуркою гармоніста у правій руці, а в лівій – з новою картатою сумкою, купленою у трешневській «Намі», в яку, готуючись до пологового будинку, спакувала дві нові нічні сорочки, рожевий пікований нейлоновий шляфрок, нелегально привезений з Італії і куплений «на руках», мило у блакитній пластмасовій мильничці, зубну щіточку з червоною прозорою ручкою в такому ж футлярі, зубну пасту з ягідним смаком, зелений гребінець, маленьку «Нівею», два нових рушники і необхідні дитячі речі.

Усі інші речі, що залишилися в її кімнаті і в її будинку, не намокли, а безслідно зникли у савській воді, яка проти ночі з 25 на 26 жовтня 1964 року наводнила південні райони Загреба, де мешкало 180 000 жителів, і яка змела чи пошкодила 8 676 будинків і забрала життя 17 наших співгромадян.

Серед них і батька Катарини Фірман, потому по чоловікові Горак.

Анна так і не згадала, чи взагалі обернулася на будинок і поглянула на свого чоловіка, чи лише прилучилася до колони трешневців, які в непроглядній пітьмі пішки, з парасолями чи без них, штовхаючи поруч із собою перевантажені велосипеди і несучи картонні валізки й торби-кошички із навмання позакиданими туди речами або взагалі з порожніми руками покинули домівки, вулиці і рідне поселення. Власники поодиноких автомобілів на Трешневці були мудрими й обережними і покинули район декількома годинами раніше, тому крім перегукувань і досі невідомого байдужого та підступного озивання води, яка проникала зі всіх боків, не було чути нічого: наче хижак роззявив пащу і гарчав, гарчав без кінця і краю.

Анна пригадувала, як вона віддалася опіці двох сусідів, що мали провезти її вздовж парканів подвір'їв знаними вуличками, якими вони впродовж усього життя переміщалися потемки, тому їм не складало труднощів іти й по воді, яка спершу сягала лише до кісточок, пізніше до литок, а подекуди вже небезпечно піднімалася до стегон. Вона розуміла, що орієнтується за голосами: «*Не дивися*», коли вони проходять повз ямища на Гвозданській вулиці, де у непроглядній п'їт'мі чулася водверть води. Ті ямища вони настільки добре знали, що їх навіть так, у п'їт'мі, слабо освітлені ліхтариком, спритно обходили. Пам'ятала, що чула зневірений голос, який долітав до них із вулиці Хрелінської і просив якогось Йоже піднятися на дах і притримати бабцю, але за панічним потиском Ожболтової руки відчула, що й він збагнув, що для тієї бабці вже немає порятунку. Пригадувала, що на вулиці Кончаровій, яка порівняно з Нехайською все ж трішки вище розташована, вода знову була лише до кісточок; що її підсадили у кузов вантажівки, повний старих, жінок і дітей; що в кузові було жваво; що навіть сміх було чути, що власне той сміх повернув її до т'ями, і вона хотіла вигукнути ім'я Катарининоного батька, але не вигукнула. Розтулила рота, але спинилася, коли вантажівка рушила.

Катарина спокійнісінько висмоктувала тепло з тіла, яке її захищало: їй було абсолютно байдуже, що у її породіллі від цього до болю мерзнуть і ноги, і руки, що вона тремтить і стукотить зубами, їй було абсолютно байдуже, де цей живіт – її дім – ляже, а вона дасть зрозумілий знак, що хоче простору, місця, де кілька годин присвятить сама собі. Анна, мама Катарини, зойкнула, жінки у вантажівці стривожилися, почали товкти по кабіні і кричати: «*Води, відійшли води*», водій вантажівки запанікував від самого слова «*води*» і зі страху, що не встигне допологового будинку на вулиці Петровій, звернув до найближчої, Виноградської лікарні. Не міг дочекатися, коли нарешті позбудеться жінки з животом. І жінки в кузові його розуміли.

Ображена, що цього останнього дня її не залишили в спокої і не дали можливості слухати роботу свого серця і серця породіллі, Катарина відключила всі зовнішні подразники; не зважала на крики і активно зужила раптовий прилив додаткової крові,

яку їй подали вени породіллі, дорогоцінний кисень і контракцію Анниного тіла, щоб сантиметр за сантиметром просуватися до зовнішнього світу. Вона зробила добру, важку і досить швидко справу. На мить заплакала і швидко заснула. Їй було досить всього цього.

Коли Катарина покинула мамине тіло, вже розвиднялося, і ті, хто мав можливість піднятися на якусь із поодиноких шестиповерхівок чи недобудовану будівлю «Вісника», могли поглядом охопити Трешневку і Трне і споглядати за утворенням безіменного озера, з якого визирали мокрі стріхи. Складалося враження, що ця водна поверхня тут споконвіків. Радіо, якого ні на Трешневці, ні на Трні не було чути, повідомило, що катастрофічна повинь захопила столицю Хорватії, що військові, міліція, пожежні загони і добровольці докладають надлюдських зусиль для порятунку людей та майна, що представники міста і Республіки вийшли на місце вирування стихії, що матеріальні збитки лише підраховуються, що до допомоги Загребу першими зголосилися його міста-побратими зі всіх соціалістичних республік, що Червоний хрест уже надав першу допомогу, що для розміщення містян відкриті всі готелі, всі школи і гімнастичні зали, що лікарні у повній готовності зустріли і потурбувалися про постраждалих, що вакцини для щеплень достатньо для всіх, що очікується позачергове засідання Уряду і допомога з-за кордону і, врешті, що у Виноградській лікарні на знак оновлення і незнищенності життя народилася перша трешнечанка, і що мати з дитиною почуваються добре. Також повідомлено, що телеграми з виявами співчуття і підтримки надходять з усіх усюд і що югославська збірна з футболу в товариському матчі з Угорщиною на стадіоні «Неп» у Будапешті програла 1:2.

* * *

Анна побачила свою дівчинку і здивувалася, як вона взагалі могла хотіти, щоб у неї народився син.

Її перевезли з пологової зали до палати і поклали на розкладачку.

Вона чекала.

Сон намагався її здолати, але вона не піддалася.

Чекала.

Нарешті наважилася і спробувала пояснити черговій медсестрі, що через раптові перейми її привезли в Виноградську, а мали відвезти на Петрову, що чоловік її зараз уже, безперечно, шукає, і запитала, чи медсестра знає, чи він приходить.

Медсестра не знає.

Анна не могла розмовляти з жінками з палати.

Ще кілька разів запитала медсестер, які проходили повз, чи хтось, бува, не запитував про неї, бо її, без сумніву, шукають... Потім припинила розпитувати.

Привезли сніданок. Вона не могла їсти.

Чекала.

Звуки лікарні стали денними, узвичаєними. Жінки з палати вже стали мамами і вели звичні розмови про пологи. Обмовляли й чергову медсестру. Жодна з них не була ні з Трня, ні з Трешневки, тому їхня цікавість і зацікавленість у масштабах повені була нетривалою.

Близько одинадцятої Анну з розкладачки перемістили на справжнє лікарняне ліжко. Вона заспокоїлася.

Чекала.

Перед опівднем зайшов лікар, підійшов до її ліжка і запитав, як вона себе почуває. Виміряв їй тиск. Жінки принишкли.

Коли, оминаючи лікаря, до неї єдиної з апельсином на тарілочці підійшла чергова медсестра, Катаринина мама зрозуміла, що більше не мусить чекати. Вона не проронила ні сльозинки, лише закинула голову і крикнула криком – чого жодного разу не зробила під час пологів, – який жінкам з палати видався іншим від їхніх, пологових. Всі верескнули і заплакали.

У цей час:

Гелікоптер летів над перехрестком автомагістралі і вулиці Савської; з покрівлі гуртожитку на Цветному населі і недобудованої будівлі «Вісника» йому весело махали.

Завбачливо прив'язані, щоб не попадати, глухуваті Згорелці сиділи на балці горища свого будинку і зі сокирами в руках чекали потенційного грабіжника, щоб боронити своє майно.

На вулиці Мудрошкій одна червона елегантна лакована туфелька плавала і билася своїм досконалим носиком об зелений кухонний креденс. Лежачи на маті в гімнастичному залі гімназії, що у Верхньому місті, за нею плакала евакуйована трешневська випускниця.

У музичному класі Трешневської гімназії на вулиці Добойській крізь мутну воду проглядалося чорне блискуче тіло росяля.

На Дрежничкій, на паркані, який опирався потокові, рівеньким рядочком вишикувана мокра сім'я курей пригнічено спостерігала за водою, яка протікала крізь їхній розвалений курник.

У шестиповерхівках на вулиці Савській, від номера 95 до 101а, серед учнів Восьмирічної школи імені Каті Думбович просочилася звістка, що класні журнали потонули і двоє семикласників заспівали *«Ююю аар маай деестенііі...»*

У притулку Червоного хреста один старий плакав за своїм зниклим собакою.

* * *

На одному з дахів одноповерхівок, серед людей, які все ще чекали евакуації, тремтіла чотирнадцятилітня дівчинка, дивлячись, як до них наближаються плаваючі двері, на яких нервово метушилися щурі. Її посинілі губи більше не стулялися, і дівчинка не гукала, не кричала, не репетувала, лише видавала якийсь гортанний звук. Чоловік, який сидів навпочіпки біля неї, трохи підвівся і палицею відштовхнув щурячий пліт. Пізніше людей забрали з даху і помістили у коридорах Виноградської лікарні.

Савською вулицею плив човен. У ньому сидів серйозний чоловік і веслував.

Біля Студентського центру повідь втратила силу, але вода облизувала здобич і лизала трамвайні колії аж до книгарні «Молодість» що на площі Маршала Тіто. Захисним бар'ерам за

шляхопроводом на вулиці Црнатковій, біля Водникової, вдалося зупинити основну водяну масу. На тій тонкій лінії, створеній із мішків із піском, де закінчувався світ тамтешнього передмістя та бідності і починалося місто, стояли люди і спостерігали за водою. Посміхалися, їх хтось фотографував.

Неподалік від них стояв горбатий семирічний хлопчик з кишеними, повними каміння, і з однаковими інтервалами кидав їх один за одним у воду. Там, де вода вже встоялася, він міг бачити, як створюються кола, розводи і хвильки, які ширяться і ширяться...

*Десь залишився слід на воді.
Те, що ми його не бачимо, не означає, що його немає.*

Століття: 21
Рік: 2009
Місяць: жовтень
День/ніч: 25/26
Час: 20-та година, 48 хвилин

Перший камінь, перший вал

Мутний целофан

Він припинив термосити і бити жінку по щоках, але все ще тримав її тіло, голова з якого неприродно звисала. Чоловікові здавалося, що шкіра на шиї жінки може будь-якої миті тріснути, тому він гидливо випустив тіло, і воно, вдарившись об шкіряну тахту, породило огидний звук. Долоні вітер в стегна, але відчувши власне волосате і вологе оголене тіло, відсмикнув долоні і наче лунатик пішов до ванної кімнати з витягнутими перед собою руками. Відкрутив кран над умивальником і ліву руку підставив під воду. Прикривши тілом умивальник, правою рукою оперся об дзеркало, закривши своє відображення. Змінив положення і вимив праву руку. Потім підставив обидві руки і, сформувавши з долонь мисочку, спостерігав за водою, яка створювала вир. Зігнувся у поясі і засунув голову в тісний простір між умивальником і краном. Струмінь бив у вухо і, крім того сильного биття води, всі звуки зовнішнього світу для нього зникли. Йому стало боляче, і чоловік обережно, наче із розщепу, вийняв голову. Не вітерся, лише обтрусив краплі. Якийсь час непорушно стояв. Тоді повернувся до кімнати, підійшов до тахти і поглянув на оголене жіноче тіло. Голова, наче пришита до тіла, до якого не належить, лежала якось самостійно збоку, і він більше не сумнівався, що це тіло мертво. Це вже була не жінка. А тіло. Він пішов до столу, на якому лежав його вимкнений мобільний телефон. Увімкнув його. Поглянув на великого пальця, яким надіслав повідомлення. Потім розтулив долоню і в кутику екрана побачив, що зараз рівно 20-та година і 55 хви-

лин. Долоня, як і великий палець, була спокійною. Відчув, що все буде гаразд. Мусило бути.

25 хвилин потому:

- Нічо мене не питай.
- Не питаю.
- То сталось випадково.
- Ми нікому не дзвонимо, так?
- Сам знаєш.
- Йду в гараж по церату.
- Тобі допомогти?
- Не. Вдягніться.
- О, диви, я голий... Я чисто не при собі.
- Не виходьте з кімнати. Я не сам в машині.
- Ти здурів?
- Не виходьте з кімнати. Я знаю, що роблю.

Тоді залишив голого чоловіка, вийшов з будинку, підійшов до автівки, відчинив дверцята і сказав комусь на задньому сидінні, щоб не рухався і не обертався. Підняв кришку багажника, вийняв з нього шкіряні рукавиці і натягнув їх. Потому відчинив двері гаража, зайшов і взяв рулон цупкого целофану. Не шукав його, добре знав приміщення. Пройшов крізь внутрішні двері до сходів, якими піднявся до передпокою, що вів до кімнати з відкритим каміном, шкіряною тахтою, голим тілом на ній і вже одягненим чоловіком у фотелі. Не промовив до нього жодного слова. Поклав целофан на тахту, під ноги тілові. Зібрав розкиданий жіночий одяг і, тримаючи його змотаним у лівій руці, коцюбою, яка була у правій руці, посилив вогонь у каміні. Вкинув одяг. Очевидно, засмерділо, але чоловік не повертав голови. Зачекав, доки згорить останній клаптик тканини. Тоді підійшов до тахти. Розмотав целофан і спритно підсунув його під тіло, тоді обома руками повернув тіло на бік, щоб легше замотати. Обмотане лише раз, тіло нагадувало скручений килим, але орудувати ним було важче. Велетенський чолові'яга важко дихав. Рулоноподібну ношу із зусиллям перекинув через плече. Дійшов до дверей і зупинився. Не обернувся до непоручного одягненого чоловіка, але було добре чути те, що він сказав:

- Тепер ми квиті?

Чоловік кивнув.

- Та. Куди ти... з цим?

- Вам ліпше не знати.

Йому знадобилося трохи більше часу, щоб зійти вниз. Ноша не була для нього важкою, але він був неповоротким носієм. Вийшов тим же шляхом, через гараж, тоді підійшов до відчиненого багажника, кришка якого, наче величезна ширма, закривала задню шибу автомобіля. В автівці ніхто не поворухнувся. Полегшено видихнувши, він кинув тіло в багажник, наче кидає стерж'ятину у вириту могилу. Важко гупнуло. Автомобіль лише трішки труснуло. Це був міцний незугарний автомобіль.

Кришка багажника зреагувала на наказ, зачинилися нечутно, так, як про це кажуть реклами.

Чоловік за допомогою пульта зачинив двері гаража, врівноваженими кроками дійшов до передніх дверцят автомобіля, сів на місце водія, прив'язався, повернув ключа і завів двигуна. Не обернувся ані на заднє сидіння, де хтось скрутився клубком, ані на оточений лісом будинок, який поволі зникав у дзеркалі заднього огляду.

23 хвилини потому:

- Чого ти їдеш до школи?

- Стули писка.

* * *

Людей на зупинці поменшало, часові інтервали між прибуттям трамваїв стали довшими, і хлопчик уже, щиро кажучи, нудився. Уже не був певен, чого чекає. Точно не трамвая. Став на край тротуару, нахилив голову, витягнув шию і побачив міський годинник, який на всі чотири сторони світу показував 21-шу годину і 58 хвилин. Секунди нічого для нього не означали. Час було повертатися додому. Але якомога повільніше, якомога повільніше... Щоб не прийти зарано. Натягнув каптура, тому на боки нічого не бачив і міг дивитися або просто, або собі під ноги. Навіть якщо він натрапить на когось зі знайомих, той його точно такого замаскованого не впізнає. Так йому здавалося.

Він рушив до вулиці Нехайської, у протилежному від трамвайного напрямку, залишаючи позаду хворовите світло вітрини

аптеки на трамвайній зупинці біля самого Трешневського ринку. Пройшов повз похмуре жерло, яке хтось давно назвав вулицею, вулицею Маглайською, проминув будинки, що тягнулися до Добойської вулиці і пройшов упритул до стін будівель, які закінчувалися біля входу на спортивні майданчики Трешневської гімназії. Зупинився. Ще зачекає. Ще трошки. Він аж ніяк не може прийти зарано. Хай його чекає, от хай його чекає...

Уночі вся територія навколо школи виглядала по-іншому, навіть будівля була не особливо схожою сама на себе, і він поглянув на неї зі щирою ворожістю. Стояв поруч з огорожею спортивного майданчика, біля останнього будинку, опершись рюкзаком на стіну. Опустивши погляд, побачив і зрозумів, що стоїть у калюжі, і лише тоді відчув, що його кросівки промокли, і ступні промерзли до кісток. Показав язика власній дурості; вирішив пошукати якесь сухе місце. Шар болота вкривав тротуар, і єдине, що здавалося не таким мокрим, були клаптики розірваних плакатів, здертих зі щита будівлі, на яку він оперся. Один плакат, практично цілий, виглядав не так огидно, і хлопчик перемістився на ту більш-менш суху підстилку, хоча там, де він лежав, уже починався відразливий морок. Ще раз перевірів, чи стоїть на сухому. Активно зашаркав кросівкою, на яку наліпилося болото. Масний наліт з кросівки залишив цікавий слід на плакаті, і він посміхнувся. Побачив, що стоїть на радісній купці людей, настрої яких перейшов і на нього, тому він вирішив зробити фотокартку ще більш життєрадісною. Світла було мало, але достатньо для малювання по світлій основі. Залишками болота на кросівці він самовіддано намалював усім вуса, потім ретельно зачорнив їм кожен другий зуб, а обличчю якогось підхожого музиканта домалював Астеріксову шапочку із крильцями. Щиро кажучи, крильця на шапочці більше були схожі на волохаті роги, але це неважливо... Вийшло так чудово, що він пошкодував, що плакат з його художніми доповненнями не висить на помітному місці. Поглянув на стіну і побачив на ній два чистих плакати, два незаплямлених обличчя без веселого товариства, два гладких і рум'яних обличчя без зморшок, які відкрили низку можливостей для домальовування. Хоча щит висів досить низько, він ніяк не міг дотягнутися до нього кросівкою, тому поглядом пошукав щось, чим зможе набрати болота і відкоригувати обличчя на плакатах. Роззирнувся. Помітив

кусок якогось дерева, каменю, чи що це було, зігнувся і дійшов висновку, що ним буде добре розмальовувати. Пристойний камінь. Загріб ним болото і взявся до роботи. Обличчю в окулярах зачорнив одне скельце, домалював пов'язку через чоло, добре йому зачорнив зуба. Радісний, трошки відійшов, щоб поглянути на новий вигляд плаката; завтра вранці перехожі матимуть на що поглянути. Потім перейшов до рішучого обличчя без окулярів і вирішив йому зачорнити очі. Чоловік перетворився на сліпця, тупого геловінського гарбуза. Те, що він намалював, було таким гарним... Чудовий витвір. Він голосно засміявся, і його сміх перекрив шум чогось, що наближалось. Чого він вчасно не почув.

Завмер. Як можна було не почути? Забавився... Дурень. Автівка із вимкненими фарами вже пододала бордюру, від якого тягнеться проїжджа доріжка до школи. Перелякався. Знав, що розмальовування плакатів заборонене, знав також і те, що періодичні поліцейські патрулі їздять повільно, з приглушеними фарами, і єдине, що встиг зробити – кинути заболочений камінь і заскочити за будинок. Його завважили? Мусили завважити. А може, ні? Фари в автівці були погашені, для тих, хто в ній, він був у темноті... Він притиснувся до стіни. І навіть не думав ворухитися. Тоді автомобіль зупинився. Нічого не відбувалося. Можливо, його справді не помітили? Може, вони тут з якоїсь іншої причини? Він уже знав, що у порожніх переходах зупиняються парочки, щоб полизатися і пововтузитися на сидіннях. Фу. Але хай там... Таким байдуже, розмальовує він плакати чи не розмальовує він плакатів. Не витримав і обережно відхилився рівно настільки, щоб поглядом охопити автомобіль. Шиби автівки затемнені, не видно, чи водій сам, чи з ним ще хтось є. Один, одна, двоє, дві, більше?

Дверцята автомобіля відчиняються. Хлопчик повністю заспокоюється. З авто виходить кремезний чолов'яга. Хлопчик заплющує очі. Так менше боїться. А не варто заплющувати очей... Мав би стежити за чоловіком, аби вчасно втекти, якщо той рушить в його напрямку. Розплющує очі. Бачить схилоного бритоголового велета, який обходить автомобіль, підходить до багажника, кришка якого поволі піднімається, і щось виймає. Не дивиться у хлопчиковому напрямку. Отже, він його не завважив. Хлопчик розслабляється. Той спинився не через його малювання. Ні, не через малювання. Однак ще не рухається. Зараз

би це було по-дурному. Чоловік виймає величезний змотаний предмет. Мучиться з ним. Своїм велетенським тілом заступає хлопчачу краєвид, і він напружується, аби побачити, що чоловік робитиме з важким подовгастим пакетом. Певно, кине його на задні сидіння? Певно...

Тоді чоловік обома руками несподівано піднімає рулон і кидає його в темне місце за будівлею. Валикоподібний пакет падає. Тупо вдаряється об землю, перекочується один раз і неохоче зупиняється. Небезпечно-небезпечно. Хлопчикові майже під ноги. Він уважно дивиться на пакет. Спостерігає, як неприродно повільно розмотується частина важкого целофану.

З нього випадає рука.

Якби хлопчик був певен, що побачив те, що побачив, може, знепритомнів би, може, крикнув би, може, кричав би доти, доки би на той нічний дитячий голос врешті щось не заворушилося у найближчих будинках, а так лише схлипнув, тоді почав бігти, як ніколи в житті, до паркана школи, де, як він знав, була дірка, крізь яку він безліч разів пролазив. Не шукав її, добіг просто до неї, зігнувся, але недостатньо. Наплічник зачепився і на три-чотири довжелезні секунди прикував його, наче комашку, до дротяної огорожі. Хлопчик сіпнувся з усіх сил, пластик на зовнішній кишені ранця загарчав, попустив, і він звільнився. Знав, що чує кроки, але не обертався, лише біг, з усіх сил біг, аж доки йому не стало зрозуміло, що звук кроків припинився. Зупинився. Тиша позаду хлопчика тривала недовго, завівся двигун автомобіля. Хлопчик хапав повітря. У нього був час перевести подих: цим шляхом – через спортивний майданчик – автівка не могла його переслідувати.

Він повністю заспокоївся, відновив дихання. Мусив порозиратися за собою, навколо себе. Не було нікого, нічого не во-рушилося. Йому не видно світла фар, але чутно тихий звук двигуна. Треба рушати. Недобре втрачати час, автомобіль і чоловік занадто близько.

Через відкриту територію майданчика не можна. Було би безглуздо бігти до вулиці Соколградської, яка межує зі шкільним подвір'ям: там більше немає жодного старого будинку, а нові будинки оточені бетонними загорожами, їх неможливо перескочити. Може, автомобіль рушив до Соколградської?

Ні, він не побіжить до Соколградської.

Поволі, шукаючи темряви, хлопчик рушає до вулиці Добойської.

Ні, не до Добойської! Треба назад, до дороги, до людей. Але він не зможе пройти повз *оте*. А йому треба назад. Може, його на Добойській чекають?

Ні, не до Добойської!

А може, може, вони втекли? Бояться того, хто *бачив*. Усі бояться того, хто *бачив*.

Йому треба назад, але як пройти повз *оце*?

Рушив усе-таки до Добойської. Дійшов до хатинки, приліпленої до самого головного входу в гімназійну будівлю, знав, що там нема собаки, і це його підбадьорило. Обома руками схопився за паркан, перескочив на чуже подвір'я і навзгинці добіг до протилежної частини мініатюрного маєтку. Роззирнувся, але не випростався. Знав, що зігнутий і маленький він майже непомітний з вулиці. Добойська була порожньою.

Зараз!

Перескочив паркан, перебіг через дорогу і знову вийшов на огорожу чужого подвір'я. Із сусіднього подвір'я люто загавкав пес, і було чути, як він смикає ланцюга. Хлопчина не зупинився, пробіг через подвір'я, в будинку засвітилися світла, голос крикнув: «*В нас злодій, в нас злодій на подвір'ї...*» Хлопчик уже був у протилежному кінці двору і через наполовину повалений пліт запущеного саду вилетів на Маглайську.

Обернувся праворуч. Нічого. Нікого. Обернувся ліворуч. Задихнувся, захрипів, відновив дихання і вереснув чужим голосом. Він стояв перед розкритою пащею звіра і верещав, але не рушився. Лише стояв.

Як і автомобіль, який чорнів у темряві Маглайської.

Увімкнулися моторошні фари. Напівосліплений від спалаху, хлопчик заворушився і все ж побіг. Праворуч.

Автомобіль рушив за ним.

А тоді раптово пригальмував.

Тупикова Маглайська вулиця завузька для їзди великих звірів. Звір далі не міг. Не мав куди. І дверцят неможливо було відчинити достатньо, щоб власник вийшов і побіг за хлопчиком.

Хтось в автомобілі погано знав трешневські вулиці.

Доки водій лаявся за кермом автомобіля, хлопчик чимдуж біг, з розгону перескочив останній пліт і вибіг на запущене поле біля самого базару. Далі все відбувалося власне як зі справжніми таємними агентами. Він добре знав старі вулиці, знав подвір'я із собаками і без, запущені і покинуті сади, зруйновані хатинки на земельних ділянках, які очікували нових власників, міцні огорожі нових будинків, сигналізації і мури, які неможливо було подолати, проходи, через які можливо було пробратися, будівельні майданчики, через які було небезпечно проходити навіть вдень, і нові вулиці, назв яких він не знав. Але знав, що дійде до свого дому. Дійде до свого дому.

Йому ще мало, ще так мало...

Куріння вбиває, як і некуріння

- Ти мене штрикнула графкою. Куди ти дивишся?

Катарина періодично підводила голову від сукні, поглядала на двері і справді почувалася винною. Вколола сестру.

- Ой, вибач. Буду пильнувати.

Вона спробувала зосередитися на роботі, в якій не була особливо вправною; частина фати до весільної сукні, в якій, наче під вігвамом, розмістилася її наймолодша сестра, дуже волочилася по підлозі, і Катарина спробувала її схопити і підняти шпильками.

- Ти ненормальна, знов мене штрикнула, запацькаєш мені сукню кров'ю. Ти ненормальна!

- Та я не хотіла, не можу графкою пробити шовк.

- Та мене не цікавить, хотіла ти чи не, ти мене два рази штрикнула. Перестань витріщатися на двері. Прийде, то прийде, а не, то не.

Уже дійшов до небезпечного місця на вулиці Добойській. Ліворуч, до Люблянського проспекту, не піде – це стара автострада, відкрита і небезпечна територія. Він тремтить біля розваленого плоту і роззирається. Добойська порожня. Поблизу загавкав незнайомий пес. Хлопчика охопив новий страх, але інший, ніж той, який ним трусить ще від часу, як він побачив оте. Незнайомий пес – небезпечний пес. Хлопчик набрав

повітря, відштовхнувся від паркана і перебіг до Ключки. Вулицею Бочачкою до Чаплінської було недалеко. Це короткі вулички.

Йому залишилося так мало, так мало до дверей дому...

Катарина обернулася так, щоб не бачити більше дверей, але від цього їй легше не стало. Вона періодично припиняла роботу, дмухала на пальці, наче дає їм відпочити, і, щоб молодша сестра не бачила, поглядала на настінного годинника. З верхівки вігвamu чулося незадоволене цмокання. Мешканка тієї хижки підтягала сукню до живота, опускала та піднімала чудернацькі рукави-пуфи, врешті потягла вельон, повисмикувавши всі шпильки, яким Катарина присвятила понад півгодини.

Вони в унісон скрикнули, стіни напівпустого приміщення відбивали голоси: *«Ти ненормальна, ти ненормальна»*, наречена розплакалася, Катарина перелякалася, схопила сестру за лікоть, трохі її потрусила і спробувала заспокоїти.

- Іта, не плач. Я поправлю, не переймайся! Буду пильнувати, не бійся! Тепер буду легенько-легенько, дуже легенько...

Себе вона заспокоїла легше, ніж сестру і, рішуче налаштована довершити роботу, зігнулася в поясі, щоб позбирати решту шпильок. Спинилася і випросталася. Подумала, що вже використаними шпильками могла би забруднити білий сатин, і видобула з пачки декілька чистих. Дві, наче досвідчена кравчиня, запхала між зуби, щоб були під рукою і щоб стулити собі рота.

Двері відчинилися в момент, коли про них забули і коли ніхто на них не дивився.

- Привіііт, привіііт! Привіііт, дівчатка, сестрички мої, сеструльки, привіііт! Боже, ти прекрасна! Бооооже, неперевершено тобі пасує!

Вони обидві, Іта і Катарина, обернулися на голос.

- Боже, чудово тобі пасує! Почали без мене? Нічого страшного, нічого страшного. Я все принесла. Боже, котра ж то година? То вже така година?

Катарина вийняла шпильки з рота.

- Ні, не така година, а рівно 22 і 25 хвилин.

Жінка, що увійшла, розкидала речі по дивану і, не дивлячись на Катарину, спокійно проказала:

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.